

Bog anmeldelser.

S. TSCHERSCHKY. **Kartell und Trust.** Vergleichende Untersuchungen über deren Wesen und Bedeutung. Göttingen 1903. Vandenhoeck & Ruprecht. (129 S. — Rmk. 2,80).

Megen Forvirring hersker der endnu, inden Videnskaben har gjort de praktiske Begreber Fusion, Trust og Kartel til sine og givet dem deres absolutte Definitioner. Nogle finde det maaske overflødigt; men det maa hævdes, at enhver Nydannelse af økonomisk Art indenfor vort Samfund skal rubriceres og katalogiseres, inden man er ret i Stand til at bedømme den og forudse dens Virkninger. Det er altid vor Videnskabs Fejl, at den af den flydende og ikke afgrænsede Form, hvori de økonomiske Fænomener fremtræder i Virkeligheden, lader sig forlede til at tro, at Videnskabens Terminologi ogsaa skal være flydende. At finde Kernen, det artsbestemende i et Fænomen, er jo netop Videnskabens Opgave.

Dr. Tshierschky har paataget sig en Undersøgelse af Forskellen mellem Kartel og Trust.

Karaktergivende for Kartellet er, at det er en 1) frivillig, 2) tidsbegrænset 3) Overenskomst mellem 4) selvstændige, 5) i Interessesfællesskab staaende Driftsherrer 6) med et bestemt økonomisk Maal: Reguleringen af Afsætningen og til Tider ogsaa af Produktionen.

Trusten er 1) ikke tidsbegrænset, den er stedsevarende, der er 2) ingen Overenskomst af den Art som

Boganmeldelser.

S. TSCHERSCHKY. **Kartell und Trust.** Vergleichende Untersuchungen über deren Wesen und Bedeutung. Göttingen 1903. Vandenhoeck & Ruprecht. (129 S. — Rmk. 2,80).

Megen Forvirring hersker der endnu, inden Videnskaben har gjort de praktiske Begreber Fusion, Trust og Kartel til sine og givet dem deres absolutte Definitioner. Nogle finde det maaske overflødigt; men det maa hævdes, at enhver Nydannelse af økonomisk Art indenfor vort Samfund skal rubriceres og katalogiseres, inden man er ret i Stand til at bedømme den og forudse dens Virkninger. Det er altid vor Videnskabs Fejl, at den af den flydende og ikke afgrænsede Form, hvori de økonomiske Fænomener fremtræder i Virkeligheden, lader sig forlede til at tro, at Videnskabens Terminologi ogsaa skal være flydende. At finde Kernen, det artsbestemende i et Fænomen, er jo netop Videnskabens Opgave.

Dr. Tshierschky har paataget sig en Undersøgelse af Forskellen mellem Kartel og Trust.

Karaktergivende for Kartellet er, at det er en 1) frivillig, 2) tidsbegrænset 3) Overenskomst mellem 4) selvstændige, 5) i Interessesfællesskab staaende Driftsherrer 6) med et bestemt økonomisk Maal: Reguleringen af Afsætningen og til Tider ogsaa af Produktionen.

Trusten er 1) ikke tidsbegrænset, den er stedsevarende, der er 2) ingen Overenskomst af den Art som

Kartellet; 3) den økonomiske Selvstændighed tabes ved Trusten, om end den juridiske Selvstændighed af de sammensluttende Foretagender vedbliver, og 4) Maalet er ikke blot Regulering af Pris, altsaa et kommercielt Maal, det er oftest tillige af teknisk Art — en billigere og mere hensigtsmæssig Fremstilling. Forf. giver just ikke denne Definition, men jeg ændrer og sammenfatter hans Definition herhen.

Forf. nævner i Forbigaaende en Corner, hvis Artsmærke er dens rent forbigaaende Natur, og at den er en i Spekulationsøjemed indgaaet Overenskomst, oftest ikke mellem Producenter, men mellem Spekulanter. Derimod nævner Forf. ikke Kartellets Forløber, den simple Prisoverenskomst, ligesom Forf. kunde have givet Definitionen af Fusion: den Sammenslutning, hvor ikke blot den økonomiske, men ogsaa den juridiske Selvstændighed ophører, og hvor de enkelte Erhvervspersonligheder gaa til Grunde, idet de opstaa i en ny Fællesinstitution. Om Fusions- eller Trustformen anvendes, er intet Organisations-, men et Financieringsspørgsmaal.

Forf. begynder med — i Tilslutning til Werner Sombart — at gennemgaa Manglerne ved den kapitalistiske Industri og henviser til at Sammenslutning ikke er en Nødhjælp, men en naturlig Følge af Udviklingen. Forf. gør her den ganske aandfulde og vistnok rigtige Bemærkning, at Grundlaget for Kartellet er en Række nogenlunde velstillede Enkeltforetagender, medens Grundlaget for Trusten er, at en Del af Enkeltforetagenderne er i Nød, idet i samme Grad som nogle Enkeltforetagender er i Nød, i samme Grad er det let at opkøbe dem.

Forf. viser nu, at medens Haandværkeren arbejdede for et Marked, han kendte, medens Lavtidens Haandværker var sikret sit Afsætningsmarked, saa arbejder den kapitalistiske Industrielle for et usikkert Marked, han ikke selv kan overskue, og hvor han hverken kender Tilbud eller Efterspørgsel. Paa den anden Side er han ikke begrænset i sin Afsætningsmulighed, den kapitalistiske

Produktions Maal er abstrakt og derfor ubegrænset. Men denne Mangel paa en udefra sat Begrænsning for den enkelte Industridrivende ender med en Art industriel Tøjlesløshed, — de produktive Kræfter i Industrien arbejder i Blinde og Følgen er Kriser. Mod hele denne Betragtning maa jeg dog indvende, at selv en regelbunden Industri vil kende Kriser, saa længe Driftslederne ikke forstaa saa meget som at gode og daarlige Aar er et Resultat af Kredittens Udvidelse og Sammentrækning, og at de følgelig i de gode Aar maa lade være at tro, at disse vil vare evig. Saa længe f. Eks. en Industri indlader sig paa at arbejde med dobbelt Kraft i 3 Aar, og i denne Tid at udvide sin Produktionsevne — for derefter at ligge mere eller mindre stille i et Par Aar, saalænge vil Overproduktion være et hyppigt Fænomen! Omtrent hvert 8de Aar staar Jernprisen i Zenith, 3: dobbelt af Minimumsprisen, og dog aabner man nye Miner, anlægger nye Hytter under Konjunktoren, uden at forstaa at det kan være god Politik at lade en abnorm stor Efterspørgsel vente.

Kartellet og Trusten er da Industriens Forsøg paa at værges sig mod den økonomiske Anarkisme, og at give visse faste Regler. Jo mere den kapitalistiske Udvikling har medført, at den enkelte Bedrift bliver et af Tusind ukontrollerlige Faktorer afhængigt Atom i hele den producerende Verden, i samme Grad mister den Fodfæstet og maa søge gennem Sammenslutning at blive i Stand til selv at beherske, eller i al Fald at beregne og kontrollere Afsætningsmulighederne. Under Undersøgelsen af Vanskelighederne ved Karteldannelse i de forskellige Industrier føres Forf. ind paa Bomuldsindustrien. Den er ikke saa let at kartellere — Forf. kunde have nævnt hele Tekstilfaget — fordi det Minimum af Kapitalstyrke, Konkurrencen overhovedet tillader en Driftsherre i disse Fag at raade over, er saa overmaade ringe.

Forf. nævner, at Husindustrien stadig eksisterer i Væveri; den lille Husindustrielle har maaske en eller to

Medhjælpere, billig Arbejdskraft; han forlanger meget lidt til sig selv, og han kan da ofte underbyde den storindustrielle Væver. Den tekniske Ydeevne har han, forsaavidt han kan producere for et lille Marked, han kan omsætte sin lille Kapital flere Gange end en stor Kapital kan omsættes, og derfor med mindre Profit, og rent købmandsmæssig kan han faa al den Kredit han vil, forsaavidt som hans Raastofleverandører ligesaa gjerne sælger til mange smaa som til én stor Kunde. Og endelig arbejder den lille Mand for Smaakunder, som naar en lille Møbelstof-Fabrikant arbejder for nogle Tapetsere eller ogsaa for en Grossist, der benytter ham til at trykke de større Væveres Priser ned. Den lille Væver er villig til at bære Mønster-, Fragt- og andre slige Udgifter; blot han faar sine Penge, er han villig til at modtage dem paa den Maade, det behager Kunden, han forlanger liden Rentabilitet af sin Kapital, eller rettere en ringere Profit af den, fordi han omsætter den flere Gange. Alt det gør, at han »paralyserer de økonomiske Love om Stordriftens Billighed«. Og Fag, hvori der er mange smaa Industrielle, lader sig vanskelig kartellere. Anderledes i Jernindustrien, der er mere ensartet, der ikke decentraliseres paa slig Vis og derfor er lettere at organisere; thi for at organisere en Industri kræves der, at Enkeltbedriften har en betydelig fast Kapital, at der er en vis Homogenitet baade i Bedrifts- og Afsætningsformer, og at Konkurrencen mellem Enkeltbedrifterne kun bæres af kvantitative — ikke af kvalitative Forskelle; medens der mellem det store og lille Staalstøberi kun er en kvantitativ Forskel, er der en kvalitativ Forskel mellem Væver-Fabrikanten og den Husindustrielle.

Forf. gør opmærksom paa, at naar Fabrikerne sælger direkte til Detaillisten og ikke gennem en Grossist, da er det ikke altid en Fordel, det vil blot sige, at Fabriken skal holde en hel Masse Rejsende. Byrden herved falder paa Fabrikanten, der for ikke at sælge under Produktionspris og for at faa den Profit, der er nødvendig for at forøge hans

Produktion, maa substituere ringere Raastoffer for de bedre. Fabrikernes Konkurrence fører til slettere Varer, og til stor Risiko for den enkelte Fabrikant. Og da Handelen er Mellemand mellem Fabriken og Publikum, er det denne, der tjener ved Konkurrencen.

Midlet mod disse Forhold er Sammenslutning. Der er to Veje: Kartellet, der er Enkeltbedriftens føderative Kooperation, og den store Sammenslutning i Trust; forsaavidt, bemærker Forf., er Kartellet Enkeltbedriftens sidste Trumf i Bevarelsen af sin Selvstændighed. Paa en Gang — kunne vi sige — en Overgangsform til industriel Sammenslutning, og samtidig et Forsøg paa at holde Enkeltbedriften i Live og holde Trusten ude. Maalet for al Sammenslutning bliver for den enkelte Forbedring af hans Rentabilitet eller i al Fald Profittens Stabilitet, d. v. s. de Byrder, den enkelte Karteldeltager paatager sig, er en Profittens Risikopræmie.

De Veje, ad hvilke Profittens Sikkerhed og Forøgelse naas, er trende: 1) gennem fordelagtigt Fællesindkøb, 2) gennem en bedre og billigere og mere »delte« Arbejdsproces og 3) gennem Indskrænkning og Sikring af Afsætningen og dermed af Prisen. Medens alle Karteller bruger den sidste Udvej, at sikre Afsætningen, er der nogle der ogsaa er Indkøbsforeninger; derimod er det Trusten forbeholdt at faa de tekniske Produktionsfordele ved Sammenslutningen. Forudsætningen for Karteldannelsen er 1) at der ikke er for stor Forskellighed mellem Enkeltbedrifterne og at disse ikke er overvældende mange, 2) en vis lokal Centralisation, 3) at Bedrifterne ligge lokalt afgrænsede, og 3) at der er en vis Enhed i Varens Natur og Fremstillingsforhold, saaledes at alle Bedrifterne fremstille Varen og den samme Vare paa væsentlig samme Maade, at Varen helst er Masse-Vare, d. v. s. Varer af en typisk Form, om hvilken der kan sluttes en generel Aftale uden Nødvendighed af en nærmere Specifikation af de Varer, de enkelte Foretagender producerer.

Trustens Maal er det samme som Kartellets, men hverken Midlerne eller Forudsætningerne er de samme som ved Karteldannelsen. Trusten kræver i Modsætning til Kartellet en enorm Kapitalkraft; den tager intet Hensyn til de sammensluttendes Personlighed, som den jo netop skal kvæle, medens Kartellet lader alle Personligheder bestaa og blot tvinger dem til at følge sine Love. En Forskel mellem Trust og Kartel ser Forf. i, at Trusten suger alle de selvstændige Bedrifter op i sig, medens Kartellet kun binder dem i visse Henseender. Den afgørende Forskel er den, at Enkeltbedrifterne ved at gaa sammen i Trust ogsaa forøger deres Produktions-evne og forringer Omkostningerne, medens Kartellet slet ikke gør noget af dette.

Forf. gennemgaar, hvorledes Kartellet virker gennem Kontingentering af Produktion, Prisfastsættelse og Bestemmelse af Betalingsbetingelser (heri Rabat og Kredit) samt eventuelt ved billigere Salg til Udlandet. Dernæst naar Forf. til Trustens Virkemaade og Fordele, og indrømmer dem. Men, siger han, Trusten kan ikke blive hvad den skal være, saalænge man i Form af Overkapitalisering forud diskonterer de Fordele, Trusten byder. Disse »kroniske Fødselsfejl« ved Trusten gør, at den ikke kan virke sikkert, at den baade i Anlæg, i Produktion, i Driftsform, i Udbytte og i Priser vil være i ustadig Ligevægt og altsaa ikke kan naa den Fasthed, den tilsigter.

Forf. resumerer alt hvad han har sagt om Trusten i følgende: Trusten er en potenseret kapitalistisk Driftsform. Fordelen ligger i at den producerer billigere og mere end de Enkeltbedrifter, den har slugt. Som privatkapitalistisk Foretagende maa Trusten i det store og hele følge Konjunkturerne; den vil altsaa ikke være i Stand til at hindre periodisk Overproduktion.

Forf. slutter med at drage en Sammenligning mellem Trust og Kartel — set fra Samfundets Synspunkt, og han er decideret Kartellist. Trusten faar fra ham mange

haarde Ord; Kartellet — slutter han — er af defensiv, hvor Trusten er af offensiv Natur.

Forf.s Bog er ikke klar, der horer Taalmod til at læse den, og Stoffet er meget slet ordnet og med mange Gentagelser. Men Forf. er belæst og har tænkt en Del over sit Emne, og paa hans Bog kunde en klarere Forfatter sikkert give en god Fremstilling, og det er ikke saa lidt endda!

Laurits V. Birck.

SIDNEY and BEATRICE WEBB. **English Local Government.** London 1906. Longmans. (16 Sh.).

Den bekendte socialpolitiske Forfatter og radikale Medlem af Londons Grevskabsraad Sidney Webb har sammen med sin Hustru Beatrice Webb i afvigte Efteraar igen ladet høre fra sig og beriget den socialpolitiske Literatur med et nyt betydningsfuldt Værk, der er afgjort banebrydende for Forstaaelsen af ældre Tiders Livsrørelser paa det stedlige Selvstyres Omraade. Bogen opruller et talende Billede af en svunden Tid og afslører de daværende sociale og forvaltningsretlige Forholds Lys- og Skyggesider. Forfatterne har ved Udgivelsen af ovennævnte Værk indlagt sig ubestridelige Fortjenester, dels ved overhovedet at give sig i Lag med en omfattende videnskabelig Undersøgelse af et saa brydsomt Spørgsmaal som Forvaltningsvæsenet med dets brogede Virvar af Emner, dels og fornemmelig ved hele den alsidige Maade, hvorpaa det er lykkedes dem at løse Opgaven. De har tilrettelagt og gennempløjet det foreliggende Emne fra de forskelligste Sider, saaledes at man overalt faar et praktisk, anskueligt Indblik i Folkelivet; ved lejlighedsvis at indskyde en eller anden Hverdagsanekdote kaster de snildt et illustrerende Lysskær over det gammelengelske Samfunds typiske Karaktertræk. Værket for-